

”VI ER NÆRMEST ELEVENE”

En kvalitativ studie om utfordringer knyttet til å ivareta barnefokuset i behandlingen av voksen rusavhengige

- Lov om helsepersonell og Lov om spesialisthelsetjenesten av 2010 som utgangspunkt for forskning/oppgave
- Lovens formål: ”å sikre at barna blir fanget opp tidlig, og at det blir satt i gang prosesser som setter barn og foreldre i bedre stand til å mestre situasjonen” og ”å forebygge problemer hos barn og foreldre” (Helsedirektoratet, 2010, s. 1)

Bakgrunn for loven:

- Konsekvensene av foreldrenes rusavhengighet overføres til barnet i form av psykiske, atferdsmessige og sosiale problemer (Hansen, 2008).
- Resiliensforskningen: tidlig intervensjon, oppnåelse av sammenheng og mening, samt å kunne søke støtte hos en signifikant andre kan ha en forebyggende effekt (Borge, 2003).
- Forskning: barn som vokser opp med rusavhengige foreldre fikk liten støtte og oppfølging. tilfeldig, uforutsigbart og lite helhetlig tilbud (Aamodt & Aamodt, 2005; Solbakken, Lauritzen & Lund, 2005; Solbakken & Lauritzen, 2006).
- Igangsatt en politisk og økonomisk satsning på barn som pårørende (2007-2010)

IVARETAKELSE AV BARN SOM PÅRØRENDE

HVA SIER LOVVERKET?

- Plikter helsepersonell til å ivareta mindreårige barn som pårørende. Helsepersonell er alle som yter helsehjelp. Alle i Tyrili!
- Avklare om pasienten har barn
- Innhente informasjon om barnets omsorgssituasjon (hvem bor barnet hos og er omsorgssituasjon tilfredsstillende?)
- Meldeplikt
- Kartlegge barnas behov for informasjon og oppfølging.
- Formålet: innsikt i hvilke konsekvenser pasientens situasjon og tilstand har for barnets hverdagsliv, og hvilke behov for tiltak barnet har.
- Samtale med barn, tilpasset barnets alder og modenhet.
- Samtykke
- Dokumentasjon
- Tre premisser: å hjelpe foreldrene med å ivareta barna, samarbeid rundt barna (eksternt og internt) og å arbeide innenfor taushetsplikten.

BARNEANSVARLIG

- Alle helseinstitusjoner skal ha barneansvarlig helsepersonell som sikrer ivaretagelse av pasientens barn.
- Hovedfunksjonen: ”å sette arbeidet i system, holde helsepersonell oppdatert og fremme barnets interesse” (Helsedirektoratet, 2010, s.17).
- Utarbeide rutiner, sikre informasjonsflyt, koordinere og bistå helsepersonell, være aktiv i konkrete saker og tematisere barns situasjon, ha oversikt over tiltak for barn og sikre samarbeidsrutiner
- Ingen formell kvalifikasjonskrav, men....Barneansvarlig bør inneha kunnskap om aktuelle lovverk relatert til barn, kunnskap om førstelinjetjenesten og andre hjelpetiltak, barns utvikling og reaksjonsmønstre, alderstilpassede samtaler, særpreg ved og konsekvenser av foreldrenes tilstand i et familieperspektiv.
- Ledelsen sitt ansvar å sikre at barneansvarlig har eller får nødvendig kunnskap.
- En aktiv rolle, men også en åpen rolle

BARN SOM PÅRØRENDE I TYRILI

- 2012 var 97 innskrevne elever som hadde barn, og antall barn var på 146.
- Flesteparten av elevene bodde ikke sammen med sine barn.
- Samsvar med nasjonale kartlegginger som viser at rundt 35 % av pasienter innlagt i rusbehandling har barn.

Elevgruppen:

- Tydelig sammenheng mellom rusavhengighet og psykisk helse
- Tilstander som angst og depresjon, men også problemer med forståelse, konsentrasjon og hukommelse forekommer hos et høyt antall av elevene (over 70 %).
- 68 % av elevene svarer at de har hatt problemer med å kontrollere voldelig atferd
- 47 % av elevene kan vise til en oppvekst med rus og psykiske problemer hos foreldrene.
- Nedsatt fysisk helse er representativt for denne gruppen. Dødlighet.
- Ustabilitet både i form av relasjoner, økonomi, arbeid og kriminalitet er gjennomgående

FUNN

Organisering og felles rammer

- utnevnt barnevernsansvarlige
- systematisk registrert om elevene har barn
- tiltak rettet mot barn og foreldre ble journalført
- tydelighet om meldeplikt: *"Hvis dere er i tvil, så sender vi fra oss bekymringsmelding"*
- erfaring med barn på besøk og å tematisere foreldrerollen til elevene
- tiltak ovenfor barna varierte
- Lang tradisjon på familiearbeid, men et manglende barneperspektiv

Barneansvarlig

- Systemansvarlig, kontrolløren og den som holder barneperspektivet oppe.
"for at fokuset skal holde oppe, så må det være noen som bringer det opp her og der. Rett og slett"
- Støttespiller i vanskelige samtaler
- Kan innta en "annen" rolle ovenfor eleven
- Fremme barnas interesser i behandlingsrelasjonen
"Særlig de som er kontaktpersoner er jo ofte nærmest på eleven. Men jeg tenker at det kan være litt min rolle, at det ikke bare blir elvens behov som går først, når de diskusjonene er oppe"

KARTLEGGING

- Barna identifiseres ved kartlegging
- Bidrar til et økt fokus på barna hos både ledere og elever

”lovendringene utløste kartleggingen, som i seg selv gir et annet fokus fra første dag. Tidligere så har det gått mye lengre tid, og det har vært litt mer sånn ut i fra hvor mye eleven er opptatt av det selv. Men her plikter oss å gå inn å undersøke, vi har et ansvar i det det å”
- Innfallsvinkel til et vanskelig tema
- Verktøy for målrettet arbeid
- Skjemaet er noe begrenset med tanke på utdypning av relasjonen mellom eleven og barnet.

”Jeg tenker at det burde kanskje være en av de tingene man bør kartlegge når man kartlegger om folk har barn. Hva slags kontakt har du med barnet ditt og er den god nok?. Og hva slags hjelp trenger du for å kunne komme dit at du er fornøyd med den kontakten du har med barnet ditt?”
- Mangel på krisplan og varslingsystem

SAMVÆR OG BARN PÅ BESØK

- Enhetene tilrettelegger for samvær mellom barn og elever
- Oppfølgingen av barnet under samværet består i hovedsak av observasjon
- Men observasjon blir i liten grad brukt som metode eller et målrettet tiltak.
- Aktiviteter eleven og barnet gjorde sammen i løpet av samværet stod mer i fokus enn kvaliteten av samspillet
- Kritisk til ledernes fokus: *"vi ser de jo fordi de springer rundt, men ser vi dem?"*
- Oppfølgingen av barnet etter samværet er mangelfull
- Manglende rutine på å kontakte barnet eller barnets omsorgspersoner etter samværet for å sikre barnets ivaretagelse
- Samspillet kan bære preg av usikkerhet og utrygghet grunnet lite eller sporadisk kontakt.
- Stabilitet over lengre tid fremheves som en viktig faktor

SAMTALER MED BARN

- Barnesamtaler er unntaket

”Vi har vært en plass hvor det har vært stort rom for å komme på besøk og ha det bra som barn av elevene våres. Men vi har ikke hatt noen god tradisjon, eller veldig tradisjon på å snakke så mye med ungene om det”

- Ingen tiltak som gjøres for å sikre at barna har fått den informasjonen de trenger
- Ledere har veiledet elever eller de med daglig omsorg i hvordan snakke med barn og hva slags informasjon som bør gis.
- Samtaler med barn skjer på initiativ fra barna, ledere tar selv lite initiativ til samtale.
- Sammenheng med at ledere er usikre og redd for å si noe feil *”...så det blir skummelt og at det føles lett å trampe i klaveret”*

VEILEDNING AV FORELDREROLLEN

- omhandle tema som samspill og å øke bevisstheten om forskjellene mellom barnets behov og elevens eget behov
- Veiledning i samværssituasjoner
- generasjonsperspektivet et viktig fokus i samtaler
- rollemodeller ovenfor elevene
- Gi aksept for følelser som savn, skyld og skam
- Møte elevene som foreldre, med respekt for sine vurderinger og valg vedrørende foreldrerollen
 - ”...vi skal ikke nødvendigvis presse folk til å være mer foreldre enn det de er klare for å være...vi skal ikke frata folk mulighetene til å være så mye foreldre som de klarer å være...”*
- God erfaring med foreldregruppe

SAMARBEID RUNDT BARNA

- Tilfeldig og usystematisk
- Ingen faste rutiner på samarbeid, og arbeidet preges derfor av enkeltsaker
- Samarbeid med barneverntjenesten består i all hovedsak av dialog knyttet til samvær
- Gjennomgående i de sakene hvor barneverntjenesten er involvert, regnes barnets behov for å være ivaretatt av barneverntjenesten
- Oppfatning av at barneverntjenesten ikke ønsker eller ser behov i å involvere seg i elevens behandling
- Elever er skeptiske til barnevernet:
 - ”mange har dårlig opplevelse med barnevernet selv. De er redde for at barnevernet skal gå inn å gjøre dramatiske tiltak fra dag en”*
- Barnevernet uttrykker også en skepsis i samarbeid med eleven som foreldre
- Kontakten med barnets omsorgspersoner betegnes som situasjonsavhengig, tilfeldig og lite rutinemessig
- Manglende dialog uttrykkes som bekymringsfullt

”...det er jo noe med at så lenge eleven er i behandling hos oss, og de skal ha kontakt med barnet sitt, så har vi et ansvar for at den kontakten er bra for barnet. Og at vi må ha et samarbeid med de aktuelle personene rundt barnet , for å kunne være sikre på at barnet har det bra når de har kontakt med foreldrene sine”

BARNEFOKUS I LEDERGRUPPEN VARIERER

- Utfordringer knyttet til elevenes barn tematiseres lite i felles foraer
- Barneperspektivet fremtvinges i enkeltsaker
- Ønske om at barneperspektivet løftes frem oftere for å øke bevisstheten

”For det er jo en gang sånn at de temaene som løftes inn i ledersamling kommer litt lenger fram i skallen igjen. Det er stadig vekk mye å forholde seg til, så en del ting kan bli litt bak i bakhodet..”

- Usikkerhet om barneperspektivet fremmes når de barneansvarlige ikke er til stede
- Er barnefokus personavhengig?
- Ledergruppen positiv til økt barnefokus, men et stykke fra holdning til konkrete tiltak
- Manglende system på informasjonsflyt
- Fokuset varierer ut i fra elevgruppen

SYN PÅ BARNA OG ELEVENE SOM FORELDRE

- Barna ses på som sårbare
- Tanker om det kompetente barn kommer lite frem

”både elever og medarbeidere tenker at dem er jo for små til at det er noe poeng å gå inn å gjøre noe, men jeg tror at vi undervurderer ungene på mange måter der da”
- Ulik holdning til mor- og farsrollen
- Mor er mer knyttet til sine barn, og anses for å være følelsesmessig nærmere barna sine enn fedrene
- Ubevisst gjøres det mer aktivt for å tilrettelegge for god kontakt mellom møndrene og barna, enn med fedrene

”En tenker at det er vondere og vanskeligere og mer følelsesmessig for ei mor enn for fedrene, mange av disse fedrene har jo hatt mindre kontakt med ungene kanskje, enn mødrene”
- Positiv fremstilling av elevene sin motivasjon som foreldre, og sterk tro på at foreldrene ønsker det beste for sine barn

DILEMMAER SOM VANSKELIGGJØR IVARETAKELSE AV BARN

○ Motstridende interesser

- Kontraster mellom barnets behov og foreldrenes behov
- Prioritere barnets behov både emosjonelt og kognitivt
- Kontrast mellom behandlingsperspektiv og barneperspektiv. Individ- og familieperspektiv.
- Langtidsperspektiv: hva er bra her og nå og hva er best på lengre sikt? Stabilitet over tid.

” vi som gode Tyrili hjelpere må være bevisst på hvordan vi støtter, veileder, ikke støtter når eleven etter tre måneder ønsker å gjenoppta samværet med barna sine, også ryker dem ut på igjen om seks måneder og blir borte av det..., hjelpe elevene til å forstå den risikoen og den belastningen det er for en unge..., å få opp håpet også ryker det igjen”

○ Lojalitetskonflikt

- Barnefokuset utfordres av lederes lojalitet ovenfor elevene (behandlingsrelasjonen). ”Elevens advokat”
- Lojalitet til elevene kan bidra til konflikt mellom ledere
- Lojalitetskonflikt mellom ulike oppgaver/prioriteringer
- Lojalitetskonflikt til Tyrili sitt verdigrunnlag – endringsoptimisme:

” Det er det rusfrie livet du skal leve. Vi forer jo på med det. Også akkurat når vi har dette temaet så blir jeg en av dem som sier det er jeg ikke sikker på.. Akkurat det er faktisk mer enn ett dilemma, nesten en litt sånn konflikt. På så løsningsorienterte vi er, så optimister vi er på vegne av elevene våres, så flinke vi er til å ikke si at det finnes ikke håp for deg. Men snarere tvert i mot. Ja, nå har du bomma igjen, men vet du hva det går an å reise seg. Hvis man er ærlig, hvis man tar lærdom, hvis man står for. Og vi er jo ekstremt flinke på dette. Også er det liksom ett tema hvor jeg skal si at ikke hør på hva jeg sier ellers, for jeg har ikke helt trua på deg”.

